

AKKERGEELSTER: EEN TWEEDE VINDPLAATS IN ZUID-LIMBURG

H. HILLEGERS, Proost Willemstraat 1, Meerssen

P. GROOTEN, Retersbeek 15, Klimmen

W. NIESSEN, Peperstraat 20, Grevenbicht

Figuur 1. Akkergeelster (*Gagea villosa*)
(uit: JÁVORKA & CSAPODY, 1979).

Sinds De Wevers tijd, ruim 40 jaar geleden, leek de Akkergeelster (*Gagea villosa* (Bieb.) Duby), een vroeg- en opvallend geelgroen bloeiend bolgewasje (fig. 1), uitgestorven in Zuid-Limburg totdat W. Simons acht jaar geleden deze soort herontdekte in uurhok 62-23 (fig. 2). Deze sensationele herontdekking werd in dit tijdschrift uitvoerig besproken door DE GRAAF & SIMONS (1980). Het betrof een populatie van een tweetal exemplaren in een grazige wegberm. Sindsdien heeft deze populatie van de Akkergeelster zich nauwelijks uitgebreid.

Dit jaar, d.d. 13 april, werd door W. Niessen, werkzaam bij de stichting "Instandhouding Kleine Landschapselementen" (I.K.L.) een veel grotere populatie Geelsterren aangetroffen in hetzelfde uurhok 62-23 maar op een afstand van enige kilometers verwijderd van de eerste. P. Grooten, eveneens werkzaam bij het I.K.L., verzocht de eerste auteur de betreffende Geel-

ster te determineren en een kort verslag te doen over de standplaats in ruimer verband. De bescherming van de groeiplaats en het huidig en toekomstig beheer daarvan zal door Grooten en Niessen besproken worden.

De gehele populatie Akkergeelsterren, waarvan d.d. 15 april j.l. 41 exemplaren in bloei en enige honderden vegetatief, werd aangetroffen binnen een oppervlak van 4 bij 4 meter naast de inrit van een weiland, gelegen op een afstand van enige honderden meters ten oosten van het gehucht Fromberg bij Wylré. De hier vermelde opname (tabel I) geeft een indruk van de vegetatie ter plaatse, die kort te karakteriseren valt als een "Poö-Lolietum nudum". Het epiteton "nudum" (=naakt) is in de syntaxonomie weliswaar onkorrekt gebruikt, maar geeft toch duidelijk aan dat het hier gaat om een door de huidige agrarische bedrijfsvoering uiterst verarmd grasland waarin alleen hoogproductieve grassen uit de geslachten Beemdgras (*Poa*) en Raaigras (*Lolium*) domineren en waarin kruiden nauwelijks voorkomen. Men vergelijk de opname (tabel I).

Dat de Akkergeelster, een uiterst zeldzame soort, het in dit uiterst "vulgaire" weiland kan uithouden is uitermate vreemd. Mogelijk heeft de wijze van verharding van de inrit hier iets mee te maken, maar het lijkt zeker dat het hier een restpopulatie betreft, te meer omdat in het betreffende gebied – het terrassenlandschap tussen het natuurreservaat van de Wrakelberg en de spoorwegtunnel bij Fromberg – meerdere restpopulaties herbergt van zeldzaam of uiterst zeldzaam geworden soorten van het voormalige cultuurlandschap van kleinschalige graanakkers en schrale graslanden op sterk kalkhoudende bodems. Hier komen of kwamen tot voor kort voor kleine populaties van Aardaker (*Lathyrus tuberosus*), Esparcette (*Onobrychis viciifolia*), Naakte Lathyrus (*Lathyrus aphaca*), Akkerboterbloem (*Ranunculus arvensis*), Kleine steentijm (*Satureja acinos*), Trogamander (*Teucrium botrys*), Kleine

wolfsmelk (*Euphorbia exigua*), alle onkruiden van graanakkers op kalk, soorten van schrale graslanden op kalk zoals Wilde cichorei (*Cichorium intybus*), in één weiland nog codominant (!), Duitse gentiaan (*Gentianella germanica*), Grote tijm (*Thymus pulegioides*), Geelhartje (*Linum catharticum*) en soorten van ruige graften en wegbermen met name Stinkende ballote (*Ballota nigra* ssp. *foetida*) Wild kattekruid (*Nepeta cataria*), Grote centaurie (*Centaurea scabiosa*) en Dolle kervel (*Chaerophyllum temulum*), waarvan de laatstgenoemde soort nog in grote aantallen voorkomt.

In dit verband moet tevens vermeld worden dat de minstens vier drinkpoelen langs de inmiddels geasfalteerde weg in het droogdal Fromberg-Ubachsberg tot in de jaren '70 aanzienlijke aantallen Geelbuikvuurpaden herbergden. Helaas zijn al deze poelen gedempt.

Ondanks het feit dat het gebied momenteel als een "vegetatiervuine" beschouwd zou mogen worden, is er nog zoveel potentie in de vorm van restpo-

Figuur 2. Akkergeelster (*Gagea villosa*) in uurhok 62-23, april 1983.
(foto: J. Pinckaers).

Tabel 1. Opname met *Gagea villosa* in Poë-Lolietum nudum d.d. 15-4-'88 te Fromberg.

Opp.: 4 x 4 m. / Bed.: 90%, rest steen van oprit en open grond van een molschoop / Aspect bepalend: Talrijke bloeiende Akkergeelsterren in een 20-30 cm hoog productiegrasland.

<i>Gagea villosa</i>	1 fl
<i>Poa annua</i>	2 fl
<i>Lolium perenne</i>	4 veg
<i>Bromus mollis</i>	2 kn
<i>Allium vineale</i>	+ veg
<i>Stellaria media</i>	+ fl
<i>Dactylis glomerata</i>	+ veg
<i>Veronica hederifolia</i>	+ veg

populaties en zaadkapitaal in de bodem aanwezig dat dit gebied zeer geschikt is voor een oecologische restauratie. De belangrijkste maatregelen moeten dan bestaan uit het herstellen van extensieve beweiding door schapen of koeien in combinatie met de Wrakelberg (als zaadbron), het herstellen van enige percelen graanakkers met beweiding na de oogst, het opschonen van de verlaten kalkgroeve, het opnieuw beplanten met of het laten ontstaan van struweel op de aanwezige graften en

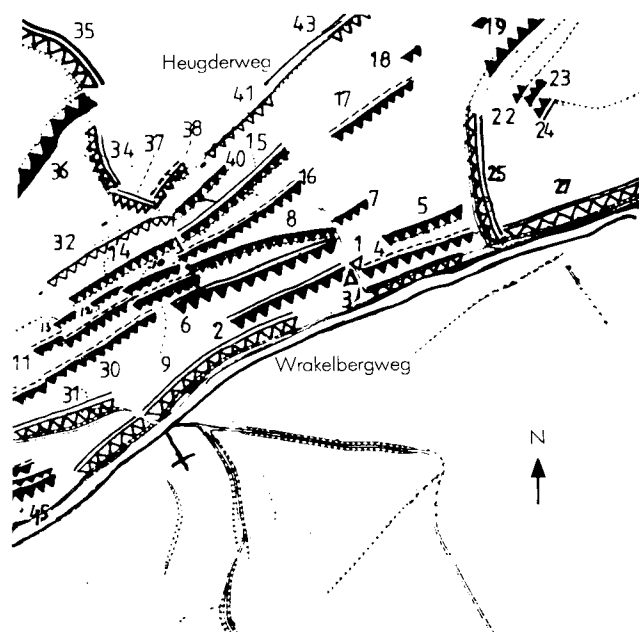
het herstellen van de poelen langs de weg in het dal. Een beheer op deze wijze van de steile kant van het droogdal moet dan gezien worden als een compensatie van de verloren waarden van het andere deel van het droogdal waar vrijwel jaarlijks de catastrofale effecten van de huidige agrarische bedrijfsvoering geconstateerd kunnen worden in de vorm van de grootschalige monotonie van maïs- en bietenakkers en de daarmee samenhangende erosieverschijnselen.

Het I.K.L. is in de provincie Limburg belast met het uitvoeren van werkzaamheden aan heggen, graften, knotbomen enz. die tot het duurzaam voortbestaan van deze kleine landschapselementen leiden. In het gebied tussen Fromberg en Colmont, aan de bovenzijde van het terras begrensd door de Heugdenweg en aan de onderzijde door de Wrakelbergweg, komen diverse typen van graften voor (zie figuur 3). De karakteristieke flora en fauna van deze graften wordt bedreigd door o.a. erosie, inspoeling van meststoffen, vervuiling en door het beëindigen van het traditionele beheer. Het I.K.L. poogt middels het uitvoeren van achterstallige onderhoudswerkzaamheden

deze biotopen veilig te stellen. Zo worden enkele graften jaarlijks gemaaid, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Dit heeft o.a. geleid tot een uitbreiding van het aantal individuen van de Duitse gentiaan en de Driedistel (*Carlina vulgaris*). Ten behoeve van de Levendbare hagedis is een andere graft "tandrachtig" ingerasterd, waardoor dank zij de begrazing aan een zijde, voldoende kortgrazige "zonplekken" aanwezig zijn terwijl aan de andere zijde schuilmogelijkheden in een wat ruigere vegetatie aanwezig blijven. Beide structuren, elkaar afwisselend binnen een beperkt oppervlak, zijn voor de hagedis van vitaal belang. Ten aanzien van het behoud van de populatie Akkergeelsterren heeft het I.K.L. bepaalde afspraken gemaakt met de eigenaar/gebruiker van het perceel.

LITERATUUR

- GRAAF, D.T.H. DE & W. SIMONS, 1980. De Akkergeelster (*Gagea villosa* (Bieb.) Duby) weer in Zuid-Limburg gevonden. Natuurhistorisch Maandblad 69 (6/7): 137-140.
- JÁVORKA, S. & V. CSAPODY, 1979. Ikonographie der Flora des Südöstlichen Mitteleuropas. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.

LEGENDA

	GRAFT met hakhout
	" met struiken & kruiden
	" met grassen & kruiden
	TALUD met hakhout
	" met struiken & kruiden
	" met grassen & kruiden
	BEEK - begroeiing
	HOUTWAL
	VOLGNUMMER v.h. landschapselement

Figuur 3. Graften ten Z.W. van de Wrakelberg (Gem. Voerendaal); Inventarisatiekaart I.K.L. (fragment).